

Stappenplan middelbaar beroepsonderwijs (mbo)

Voorafgaand is het nodig om te bepalen of het middelenvrij onderwijsterrein de hele mbo-instelling betreft of dat gekozen wordt om op een locatie, die onderdeel van de mbo-instelling is, een middelenvrij onderwijsterrein te realiseren.

Stap 1 Inventariseer de actiepunten

Inventariseer de huidige afspraken

Breng in kaart wat de huidige afspraken zijn op het mbo rondom nicotine*, alcohol en drugs. Gebruik hiervoor de "Checklist middelenvrije onderwijsinstelling" (Bijlage 1).

Formuleer doelstelling

Beschrijf de doelstelling van de onderwijsinstelling op middelenvrij gebied. Wat houdt voor de onderwijsinstelling een middelenvrij onderwijsterrein in?

Voorbeeld van de doelstelling:

Wij zijn een onderwijsinstelling waar studenten, onderwijzend en ondersteunend personeel en ouders niet roken/vapen, geen alcohol drinken en geen drugs gebruiken. Dit geldt zowel op school als op het terrein behorend bij de school en bij alle onderwijsgerelateerde activiteiten waarbij studenten aanwezig zijn.

Bij het vaststellen van de doelstelling moeten een aantal besluiten genomen worden over onder andere:

- het betrekken van de buitenschoolse activiteiten;
- geen gebruik van nicotine en alcohol door personeel en studenten tijdens activiteiten die in het kader van onderwijs worden uitgevoerd;
- is 'buiten het zicht van de studenten' tijdens activiteiten die voor school plaatsvinden voldoende of niet voldoende?

Na het vaststellen van de doelstelling, is aandacht nodig voor de uitwerking van de doelstelling in het beleid en voor alle actiepunten die noodzakelijk zijn om de doelstelling te realiseren.

Stel de actiepunten vast

Stel vast op welke punten het beleid aandacht nodig heeft. Wat zijn de actiepunten? Zie ook de "Checklist middelenvrije onderwijsinstelling" voor actiepunten (Bijlage 1).

*Met nicotine wordt bedoeld: roken, vapen en het gebruik van snus.

Tips:

- Vermijd het creëren van uitzonderingen, omdat de invoering van het beleid daardoor moeilijker wordt.
- Kijk behalve naar de eigen afspraken van de onderwijsinstelling, ook naar afspraken met medegebruikers van de locatie.
- Check het gemeentebestuur. Gemeenten kunnen m.b.t. roken/vapen een actief beleid richting (openbare) scholen hebben vastgesteld.
- Informeer welk beleid omringende scholen hebben. Dit kan ook input voor actiepunten opleveren.

Voorbeelden van actiepunten:

- Het maken van afspraken en regels over gebruik van alcohol en nicotine bij buitenschoolse activiteiten.
- De onderwijsinstelling heeft wel regels over nicotine, alcohol en drugs, maar het is niet duidelijk wie daar toezicht op houdt, hoe de handhaving is geregeld. Actiepunt: Handhavingplan maken.

Stap 2 Zorg voor ondersteuning

Draagvlak creëren

De directie neemt het initiatief tot een middelenvrij onderwijslocatie en moet vanaf het begin intensief betrokken zijn. Het creëren van draagvlak bij personeel, studenten en ondernemingsraad is een belangrijke stap. Het kan weerstand voorkomen en maakt invoering en handhaving uiteindelijk gemakkelijker.

Inventariseer de meningen

Breng in kaart wat de mening is van het personeel, de studentenraad en de ondernemingsraad. Dit kan individueel (bijvoorbeeld via een enquête) of in vergadersessies.

Start met deze inventarisatie bij het personeel. Dit kan eventuele weerstand bij het personeel verminderen en voorkomt dat bij studenten te vroeg verwachtingen worden gewekt. Vraag alle betrokkenen wat hun mening is over de huidige afspraken rondom nicotine, alcohol en drugs en hoe ze tegenover de invoering van nieuwe actiepunten staan.

Luister naar vragen en bezwaren. Vraag ook naar ideeën en oplossingen om de actiepunten te realiseren.

Stel nieuwe afspraken voor

Zoek steun voor de invoering van actiepunten bij het personeel, de studentenraad en de medezeggenschapsraad. Het helpt om daarbij duidelijk te zijn, bezwaren serieus te nemen, maar waar nodig wel tegenargumenten te geven. Wees duidelijk over wat een middelenvrij onderwijslocatie is: het uitgangspunt is dat de onderwijsinstelling een pedagogische en beschermende omgeving is voor studenten, waar het gebruik van nicotine, alcohol en drugs niet bij horen.

- Gebruik een positieve insteek. Een "*middelenvrij onderwijslocatie realiseren voor studenten*" is positiever dan een "*rook-/vape- en alcoholverbod instellen*".

Organiseer een startbijeenkomst

Zoek uit wie zich wil inzetten om de actiepunten tot een succes te maken. Nodig hen uit voor een startbijeenkomst. Het is belangrijk dat alle mensen hierbij aanwezig zijn van wie de steun nodig is voor de invoering van een goed nicotine-, alcohol- en drugsbeleid. Draagvlak creëren is een continue proces. Daarom is het belangrijk om namens het onderwijzend personeel, het ondersteunend personeel, de medezeggenschapsraad en de studentenraad iemand te betrekken. Aangezien communicatie een rol gaat spelen, is het goed om ook de marketing- en communicatie afdeling vanaf het begin te betrekken.

Stap ③ Maak een plan, stel doel en taken vast

- Kies voor de startbijeenkomst een expliciete doelstelling. Om welke actiepunten gaat het?
- Stel een werkgroep samen die het project op zich neemt en gaat uitvoeren. Spreek af wie de coördinator en het eerste aanspreekpunt wordt voor vragen en opmerkingen van personeel, studenten en/of anderen.
- Bespreek de actiepunten, de taken en wie welke taak op zich neemt. Probeer de actiepunten zo SMART mogelijk vast te stellen. SMART staat voor Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdsgebonden.
- Maak in de startbijeenkomst een planning op hoofdlijnen en spreek af dat de coördinator met de werkgroep een concreet plan maakt en de planning bewaakt.
- Plan een vervolgbijeenkomst waarin de werkgroep de stand van zaken kan terugkoppelen, ideeën kan voorleggen en eventuele knelpunten kan bespreken. Indien een serie vervolgafspraken nodig is: neem deze alvast op in de planning.

Stap ④ Communiceer over het plan en de actiepunten

Om draagvlak te vergroten is communicatie van groot belang. Doe dit met onderwijzend- en ondersteunend personeel, studenten, ouders en eventueel andere gebruikers van de locatie.

Met onderwijzend- en ondersteunend personeel

Onderwijzend en ondersteunend personeel heeft een belangrijke voorbeeldfunctie door niet in het bijzijn van de studenten te roken/vapen of alcohol te drinken. Docenten dienen gemotiveerd te zijn om het goede voorbeeld te geven. Daarnaast hebben zij een belangrijke functie als het gaat om het signaleren en het bespreekbaar maken van problematisch gebruik door studenten.

Methoden:

- Mailing aan onderwijzend- en ondersteunend personeel over de voorgenomen actiepunten;
- Informatiebijeenkomst voor onderwijzend- en ondersteunend personeel;
- Informeer al het personeel voldoende over het signaleren van gebruik door leerlingen en hoe de signalerings- en zorgstructuur op de onderwijsinstelling is opgezet en waar men met signalen terecht kan.

Met studentenraad en ondernemingsraad

Informeer door middel van een mailing, en bij voorkeur met mondelinge toelichting van de directie, zowel de studentenraad als de ondernemingsraad over het voorgenomen beleid, de nieuwe actiepunten en de voortgang.

Met ouders

Ouders zijn belangrijk om te betrekken bij het creëren van draagvlak voor een middelenvrij onderwijslocatie en de actiepunten. Hun steun kan nodig zijn bij het succesvol invoeren. Het is voor ouders belangrijk om te weten wat de visie van de onderwijsinstelling is, welke regels er zijn en welke afspraken er zijn gemaakt. Ouders kunnen het beleid van de onderwijsinstelling hierin ondersteunen door zelf zich aan de regels te houden en duidelijk te zijn bij hun kind dat zij de regels onderschrijven. Dat geldt ook bij een overtreding van een student. Op het mbo zijn ook studenten onder de 18 jaar aanwezig. Maar ook het informeren van ouders van 18 + studenten creëert extra draagvlak.

Methoden:

- Een nieuwsbrief of andere bestaande communicatiemiddelen zoals website etc. Geef ook aan bij wie ze met hun opmerkingen en/of vragen terecht kunnen.

Met studenten

Hoe duidelijker jongeren weten wat de norm van volwassenen is ten aanzien van nicotine, alcohol en drugs, hoe langer zij zich hier aan houden. Volwassenen, ouders en de omgeving hebben met het stellen van de norm invloed op het gedrag van jongeren.

Informeer studenten over het rook-/vape- en alcoholvrij zijn van de onderwijsinstelling. Zet bijvoorbeeld de mening van een aantal studenten over middelengebruik in het onderwijsmagazine. Geef hierbij aan dat nicotine de volgende middelen omvat: sigaretten, vapes en snus.

Methoden:

- Intranet, website
- Studentenraad
- Bespreken van alle onderwijsregels, waaronder die van een middelenvrij onderwijslocatie, in de eerste jaargang van de opleidingen.

Met de buurt

Een rookvrij onderwijsterrein kan gepaard gaan met overlast in de buurt, wanneer leerlingen bijvoorbeeld gaan roken of vaperen op plekken buiten het onderwijsterrein. Betrek de buurt bij deze knelpunten en betrek deze bij het zoeken naar oplossingen. Voorkom dat overlast belemmerend werkt voor het draagvlak. Zie [hier](#) de tips.

Stap 5 Maak een realistische planning

Maak een realistische planning

- Houd hierbij rekening met mogelijk vaste tijdstippen in een onderwijsjaar voor aanpassing van het schoolbeleidsplan, de opleidingengids, website en mailingen c.q. berichtgeving naar ouders en studenten.
- Neem in de planning ook op met wie de actiepunten besproken moeten worden en welke geledingen moeten instemmen.
- Ruim ook voldoende tijd in om een handavingsplan te maken.

Markeer de invoering

Het realiseren van een middelenvrij onderwijslocatie kan als goede public relations ingezet worden door de onderwijsinstelling. Plaats informatie over het middelenvrije onderwijslocatie op de schoolwebsite en in de schoolgids.

Bedenk of een feestelijke aftrap wenselijk en realiseerbaar is.

Kan er publiciteit gemaakt worden door de lokale c.q. regionale pers te informeren met een persbericht?

Stap 6 Evalueren en bijstellen

Neem een evaluatiemoment op. Is de invoering volledig gelukt? Zijn er aandachtspunten? Moet er iets bijgesteld worden? Lukt de handhaving?

Stap 7 Aanvragen Vignet Gezonde School, Themacertificaat Roken, alcohol- en drugspreventie

Het vignet Gezonde School is een kwaliteitskeurmerk voor scholen die werken aan het verbeteren van de gezondheid van hun leerlingen. Het vignet bestaat uit verschillende themacertificaten. Na het behalen van minimaal één themacertificaat mag uw school zich gedurende drie jaar een Gezonde School noemen. U kunt *het vignet Gezonde School, Themacertificaat Roken, alcohol- en drugspreventie* aanvragen als de school alle vier de pijlers beleid, fysieke en sociale omgeving, educatie en signaleren voldoende ingevoerd heeft. Meer informatie treft u hier aan: <https://www.gezondeschool.nl/middelbaar-beroepsonderwijs/behaal-het-vignet-gezonde-school>

Bijlage 1 Checklist middelenvrije onderwijsinstelling

- 1 Zijn de regels vastgelegd over het gebruik van nicotine, alcohol en drugs¹ die gelden voor studenten, medewerkers en ouders c.q. bezoekers?

Bij het vaststellen van de regels geldt de wet:

- Aan studenten jonger dan 18 jaar mag geen tabak verkocht worden.
- Aan studenten jongeren dan 18 jaar mogen geen vapes verkocht worden.
- Aan studenten jonger dan 18 jaar is het wettelijk verboden alcohol te schenken.
- Studenten zijn zelf strafbaar wanneer zij alcohol in het bezit hebben in openbare ruimten, dus ook binnen de onderwijsinstelling.
- De handel en het in bezit hebben van drugs is wettelijk verboden.

- 2 Heeft de school duidelijk gemarkeerd (bijvoorbeeld met een bord of een stoeptegels) dat het onderwijsterrein rookvrij is?
- 3 Heeft de school vastgelegd dat alle activiteiten die in of vanuit opleidingen worden georganiseerd (zoals schoolfeesten, werkweken, vergaderingen) rook-/vape-, alcohol- en drugsvrij zijn? En dat dit geldt voor studenten en medewerkers?
- 4 Heeft de school bepaald dat personeelsleden tijdens schoolactiviteiten ook niet roken/vapen en drinken buiten het zicht van studenten?
- 5 Heeft de school beleid dat het niet is toegestaan onder invloed van alcohol of drugs deel te nemen aan onderwijs of bij het onderwijs behorende activiteiten, zowel voor studenten, personeel als andere betrokkenen bij het onderwijs?
- 6 Is vastgelegd hoe gehandeld moet worden bij het constateren van gebruik en hoe te handelen bij een vermoeden van gebruik door studenten? En wie welke acties onderneemt?
- 7 Is vastgelegd hoe gehandeld moet worden bij het constateren van gebruik en hoe te handelen bij een vermoeden van gebruik door personeel? En wie welke acties onderneemt?
- 8 Zijn de medewerkers voldoende deskundig om (riskant) gebruik van middelen bij studenten te signaleren en zijn zij in staat hierover in gesprek te gaan met een student en/of ouders?
- 9 Is er deskundigheidsbevordering voor medewerkers voor het signaleren en bespreken van middelengebruik? Is vastgelegd dat deze deskundigheidsbevordering regelmatig herhaald wordt?

1 Voor informatie welke middelen onder drugs vallen zie www.drugsinfo.nl. Voor scholen geldt ook de vraag of ze lachgas opnemen.

- 10 Heeft de school vastgelegd hoe het nicotine-, alcohol- en drugsbeleid gehandhaafd wordt in een handavingsplan?

Denk hierbij ook aan:

- Wie controleert of de regels nageleefd worden?
- Wat gebeurt er bij overtreding van de regels?
- Wat zijn de sancties?
- Wanneer worden ouders betrokken?
- Hoe worden nieuwe medewerkers, studenten en ouders geïnformeerd over het nicotine-, alcohol- en drugsbeleid?

- 11 Heeft de school een signalerings- en zorgstructuur met aandacht voor problemen rondom alcohol, nicotine en drugs?

- 12 Heeft de school vastgelegd hoe er jaarlijks gecommuniceerd wordt met studenten en ouders over de thema's alcohol, nicotine en drugs?

- 13 Is geregeld dat nieuwe personeelsleden geïnformeerd worden over het nicotine-, alcohol- en drugsbeleid?

- 14 Hoe worden nieuwe studenten op school geïnformeerd over het nicotine-, alcohol- en drugsbeleid?

- 15 Heeft de school vastgelegd op welke wijze zij studenten preventie- en voorlichtingsactiviteiten aanbiedt op de thema's roken, alcohol en drugs?

- 16 Zijn deze activiteiten in overleg met preventie van GGD of instelling voor verslavingszorg vastgesteld, zodat de effectiviteit gezamenlijk goed beoordeeld is?

